

[CURRENT ISSUE](#)

[ARCHIVES \(2004-\)](#)

[ARCHIVES \(1996-
2004\)](#)

[MANUSCRIPT
SUBMISSION](#)

Päätoimittaja Tuomo Takala piti alla olevan professorin virkaanastujaisesitelmän ke 17.4.2002 Jyväskylän yliopistossa.

Yrityksen yhteiskunnallinen vastuu

By: **Tuomo Takala** [[biography](#)]

Maailmanpankin johtaja sai Suomessa kermakakun kasvoilleen. Uutta vastuuta vaaditaan.

Mistä moinen käytös? Aktivistit syyttävät suuryrityksiä sosiaalisen vastuun puutteesta. Seattlessa alkanut liikehdintä on merkki niistä uusista haasteista, joita yritys elämä saa kohdata tulevina vuosina. Kakuttelu on levinnyt myös tänne pohjolan perukoille. Yritysten täytyy vastata haasteeseen tavalla tai toisella. Ottamalla ja tunnustamalla sosiaalista vastuuta yritys pystyy oikeuttamaan toimiaan ympäröivän yhteiskunnan silmissä. Sosiaalisesti vastuullinen yritys saa kilpailuetua sellaisiin yrityksiin nähden, jotka eivät jostain syystä halua toteuttaa yhteiskunnallisesti vastuullista toimintaa.

Yrityksen sosiaalisella vastuulla tarkoitetaan, että yrityksen tulisi kantaa vastuuta ympäristöstään ja ainakin lähiyhteisöstään. Vaatimuksen esittäjiksi nähdään tällöin eri sidosryhmät tarpeineen. Sidosryhmät ovat organisaatioon liittyviä ryhmiä, joilla on oma panoksensa organisaatioon, ja ne asettavat myös omat vaateensa organisaation suhteen. Ne odottavat yrityksiltä toimenpiteitä sellaisillakin alueilla, jotka eivät perinteisesti ole kuuluneet varsinaisen yritystoiminnan piiriin. Yrityksen yhteiskunnallinen vastuu riippuu paljolti siis eri sidosryhmien siihen kohdistamista odotuksista. Yritystoiminnan seuraukset ja vastuut voivat koskea lähiyhteisöä, ympäröivää luontoa ja koko yhteiskuntaa.

Suomalaisessa yhteiskunnassa nämä sosiaalisen vastuun muodot

toteutuvat eri tavoin. Meillä Suomessa on erilaisia yrityksiä, joilla on erilaiset mahdollisuudet, halut ja myös tavat toteuttaa sosiaalista vastuuta. Suomalaiset suuryritykset globalisoituvat. Tällaisilla globaalista strategiaa soveltavilla ylikansallisilla yrityksillä on oma kansallisuutensa. Yrityskulttuuri ja yrityksen arvot rakennetaan tavallisesti emoyhtiön kotivaltion yrityskulttuurin pohjalle. Usein globaalisten suuryritysten yritysjohtajien päätökset perustuvat osakkeiden tulevaisuuden tuotto-odotuksiin ja voimakkaaseen voiton tavoitteluun, mikä voi johtaa päätösten eettisyyden, ja näin myös vastuullisuuden, unohtumiseen. Vastuullinen ja eettinen yritystoiminta pyrkii toteuttamaan omia liiketoiminnallisia tavoitteitaan sopusoinnussa universaalien eettisten arvojen sekä myös toiminta-alueen oman kulttuurin ja tapojen kanssa. Lisäksi yrityskansalaisuutta toteuttava yritys toimii aktiivisesti edistääkseen ympäröivän yhteiskunnan hyvinvointia ja elämänlaatua.

Yleinen tietoisuus vaatii yhä parempaa ja eettisesti kestävämpää yritystoimintaa on 2000-luvun nouseva teema. Kansalaiset vaativat yrityksiltä vastuullista käyttäytymistä. Vastuullista käyttäytymistä on usein markkinapaineissa vaikea toteuttaa. Suuryritykset vaativat veroja alas, ja uhkaavat poismuutolla Suomesta. Ylikansalliset pääomasijoitusyhtiöt ovat ostaneet suomalaisia perheyrityksiä.

Sievissä kännykän osia valmistanut alihankkijayritys on siirtänyt tuotantoaan Kiiminkiin. Työntekijät eivät ymmärrä miksi tuotantoa siirretään hektisesti paikasta toiseen. Pääluottamusmies ei tiedä kuka yrityksen omistaa. Miten tämä kaikki vaikuttaa yrityskulttuuriin ja työyhteisöön? Se rapauttaa yrityksessä olevaa luottamuspääomaa ja estää työntekijöiden sitoutumista yritykseen. Case - Enron on oma lukunsa. Tämä korporaatio oli vielä puoli vuotta sitten USA:n kruununjalokivi. Sitten kuului kummia, yritys olikin täysin tuuliajolla ja sen johto olikin rahastanut ja ajanut Enronin perikatoon. Työntekijöillä on uhka menettää omat eläkesijoituksensa, jotka olivat sidoksissa Enronin menestykseen. Lisäksi vastuuttomuutta täydentävät lukuisat eri laiminlyönnit ja hämäryydet, jotka ovat tulleet esiin jutun tutkinnassa.

Tämä yritys oli kirjannut itselleen toimintansa arvoja, joita olivat kunnioitus, rehellisyys, kommunikaatio ja erinomaisuus. Todellisuus ja arvot olivat syvässä ristiriidassa. Arvojen julkistaminen ei sinänsä riitä vaan työntekijöillä, asiakkailta ja omistajilla tulee olla keinoja joilla seurata yhtiön toimintaa.

Paineet yhä läpinäkyvämpään toimintaan kasvavat.

Yhteiskunta vastuu on siis paljolti toisaalta ja toisaalta asia

Yritykset toteuttavat yhteiskuntavastuuta myös positiivisesti ja konkreettisesti. Olemme saaneet viimepäivinä tiedotusvälineistäkin lukea, että suuri pohjoismainen pankki lahjoittaa perustamalleen taidesäätiölle Yhdyspankin, Kansallispankin ja Helsingin pankin arvokkaimmat taidearteet. Näin voidaan taata taidekokoelmien ydinosan säilyminen osana Suomen kansallisuusmaisuuksia. Toisaalta pankin uusia optio-ohjelmia on moitittu epätasa-arvoisiksi.

Suomalais-ylikansallinen metsäjätti on päättänyt lahjoittaa Suomen valtiolle satoja hehtaareita arvokasta kansallismaisemaa kansallispuiston perustamista varten. Lisäksi yhtiö lupautuu korvauksetta suojelemaan yli tuhat hehtaaria metsää kansallispuiston ympäriltä. Toisaalta metsäjättiltä vaaditaan enemmän ja parempia ekotekoja Kaakkois-Aasiassa.

Nähdäkseni käynnissä on kaksisuuntainen liike. Toisaalta yritykset haluavat integroitua yhä kiinteämmin yhteiskuntaan. Toisaalta globalisoituva markkinatalous pakottaa yritykset noudattamaan markkinarationaliteettia, joka vie yrityksen sinne missä tuotto-kustannussuhde on yrityksen kannalta optimaalisin. Pääomalla ei ole isänmaata, toisin kuin yrityksen sidosryhmillä, jotka toimivat usein juuri yrityksen lähiympäristössä. Sosiaalinen vastuullisuus, tai sen puuttuminen, säteilee suoraan ihmisten elämänlaatuun.

Globalisaatiota ei voi ehkä estää, mutta sen haittoja voidaan lieventää ja sitä voidaan hillitä. Yrityksen sosiaalinen vastuu on erittäin herkkä globalisaatiolle. Jos ylikansallinen yritys ilmoittaa arvolausunnossaan olevansa hyvä yrityskansalainen edellyttää tämä, että yritys todella haluaa toteuttaa laajaa sidosryhmäpohjaista yhteiskunnallisen vastuun mallia. Globalisaatio on ollut tieteellisen tarkastelun kohteena jo puolen vuosikymmenen ajan. Sen on katsottu merkitsevän monia asioita aina kirjoittajasta riippuen. Yhteistä näille määrittelyille on ainakin ollut ylikansallisen talouden roolin korostaminen. Yritysten koon kasvu, pääomien yhä kiihtyvä keskittyminen sekä sosiaalisten epäkohtien lisääntyminen ovat olleet ponttimena globalisaatio-kehityksen kritikoille.

Yrityksen sosiaalinen vastuu voi olla yksi muoto pyrittäessä estämään globalisaation haitallisia vaikutuksia ihmisten

elämään. Toimi paikallisesti, ajattele globaalisti on kliseeksikin muuttunut hokema. Silti sen ilmaisema perusidea on varsin hyvä. Sosiaalisen vastuun muotojen toteuttaminen ei saa olla brandin kiillottamista vaan en tule ole aitoa vastuun ottoa. jossa on oman edun uhraaminenkin kyseessä. Silti on alistuttava siihen että toimiva filantropia perustuu idealle, jonka mukaan eettisyys ja sosiaalisen vastuun ottaminen ovat yrityksille kilpailuetu.

Suomessa on tapahtunut viimeisen parin vuosikymmenen aikana valtaisa muutos; siirtyminen patruunavallasta angloamerikkalaiseen omistajakeskeiseen ajatteluun. Omistajat ovat aktivoituneet toimimaan yritysten hallituksissa. Vielä 1980-luvulla yritysjohto määräsi toiminnan tahdit. Johto oli aktiivinen toimija ja määrääjä, omistajat olivat sivummalla ja tyytyivät johdon päätöksiin.

Suomalaiset suuryritykset jakoivat viime vuonna ennätysellisiä osinkoja. On väitetty, että Suomessa ollaan jopa siirtymässä Amerikan malliin, jossa sekä omistajat että palkansaajat pyrkivät ulosmittaamaan yrityksistä liiallisesti pääomaa. Omistajakeskeinen ajattelu (siis osakkeenomistajan) olisi syrjäyttämässä perinteistä pohjoismaista sidosyhmävastuulle perustuvaa toimintalogiikkaa. Markkinoiden läpikapitalisoituminen voi johtaa kapean vastuunoton lisääntymiseen.

Entä hyvin laajaan eettiseen ideologiaan perustuvat yritykset? Niiden toiminnan aktiivisuus ei ole lisääntynyt siinä määrin kuin n. 15 v sitten otaksuin. Johonkin eettiseen järjestelmään periaatteistonsa perustavat yritykset ovat edelleen marginaalisia. Vaihtoehtoinen toiminta, aito eettinen vastuullisuus eivät ole ainakaan lisääntyneet viimeisen kymmenen vuoden kuluessa.

Mikä olisi akateemisen tutkimuksen rooli yhteiskuntavastuun määrittelyssä, tutkimisessa ja sen implementaatiossa yrityksiin?

- Tutkimuksen tulee pyrkiä syvän tiedon tuottamiseen. Akateemisen tutkimuksen vahvuus on syvällisen ymmärtämyksen saavuttamisen mahdollisuus.
- Puolueeton ja neutraali asenne tutkimuksessa hyödyttää pitkällä tähtäyksellä parhaiten sekä yrityksiä että yhteiskuntaa.
- Perustutkimuksen roolia yrityksen ja yhteiskunnan välistä suhdetta luotaavassa tutkimuksessa on

korostettava. Vaikka perustutkimus ei lyhyellä aikavälillä ehkä tuokaan sovellettavia tuloksia, on perustutkimuksen merkitys suuri tieteellisen perustan luomisessa yhteiskuntavastuun tutkimiselle.